

episcopo, Constantiensi archidiacono, 202.
 Richardo cancellario, 105.
 R. fratri suo, 141, 155, 170.
 Richardo diacono Pictaviensi, 153.
 Richardo priori de Donura, 239.
 Roberto filio Ægidie, 145, 153, 221, 236.
 Roberto decano Eboracensi, 288.
 Roberto archidiacono de Surr. 228, 249.
 Roberto vice archidiacono Cantuariensi, 240.
 Roberto de Limescia, 248.
 Roberto sacristæ, 276, 279.
 Magistro Rodulfo Nigro, 171, 173.
Rogerus archiepiscopus Eboracensis Hugoni Durnelmensi episcopo, Roberto decano et universo capitulo Eboracensi, 288.
Rogerus Wigorniensis Alexandro papa, 291.
 Rogero de Sidelberia, 142.
 Domino Saresberiensis 200. Supra *Josselino*.
 M. Simoni Lupello, 206.
 Simoni priori de Monte Dei et Ilgerberto de Valle S. Petri, 269.

A Magistro Sylvestro, thesaurario Lexoviensi, 205.
Theobaldi, Cantuariensis archiepiscopi testamentum, 57. Hoc edidit etiam ex Archivis Cantuariensis Ecclesiæ H. Warthonus præf. ad tom. II, Angliæ sacræ, pag. xi, atque inde Oudinus tom. II, pag. 1506.
 Theodino. Supra, *Alberto*.
 Thesaurario Remensi, 168.
 Thomæ Cantuariensi archiepiscopo, a Carnoto, 278.
Thomas Cantuariensis, regi Anglorum, 48, 49, 54.
 Thomæ præposito Cellensi, 116, 153.
 Turstino de Acolt., 255.
 B Magistro Vinifrido Boni, 200.
 Walcamo, Norwicensi archidiacono, 254.
 Waltero, Rofensi episcopo, 55.
 Abbatibus universæ Wauliæ, 45.
 Domino Wigorniensis, 204.
 Wintoniensi episcopo, 98, 99, 101.

J. A. GILES PRÆFATIO.

(Joannis Saresberiensis, postea episcopi Carnotensis, Opera omnia, nunc primum in unum collegit et cum codicibus mss. contulit J. A. Giles, Jur. civ. Doctor et collegii Corporis Christi Oxon. olim socius.—Oxonii et Londini, 1848, in-8°, 5 vol.)

Joannis Saresberiensis Opera nunquam antea in unum collecta sunt, nec huc usque in Anglia integre vel etiam partim typis mandata. Haud vulgari tamen eruditionis fama sæculo XII Joannes edituit et ejus scripta inter hujus sæculi et sequentis monumenta litteraria quibus tempus pepercit primum facile locum sibi vindicant.

Joannes, cognomento Saresberiensis, a genitili civitate forte sic dictus, anno circiter 1120 natus est; alicubi nempe innuit se anno 1133 juvenem adhuc fuisse (a). Ex alio loco (b), ubi seipsum Parvum vocat, nonnulli intulerunt verum ejus cognomen fuisse *Petit* (Small); sed ex verbis ambiguis vix hoc elici potest. Quod de Joannis vita compertum habemus non aliunde notum nisi ab ipso passim allatis. Cap. 10, libri II, *Metalogici* de suis studiis sic loquitur:

« Cum primum, adolescens admodum, studiorum causa migrassem in Gallias, anno altero postquam
 « illustris rex Anglorum Henricus, Leo justitiæ, rebus excessit humanis, contuli me ad Peripateticum
 « Palatinum, qui tunc in monte Sanctæ Genovefæ clarus doctor, et admirabilis omnibus præsidebat.
 « Ibi, ad pedes ejus, prima artis hujus rudimenta accepi, et pro modulo ingenio mei, quidquid excidebat
 « ab ore ejus, tota mentis aviditate excipiebam. Deinde, post discessum ejus, qui mihi præproperus visus
 « est, adhæsi magistro Alberico, qui inter cæteros opinatissimus dialecticus enitebat, et erat revera
 « nominalis sectæ acerrimus impugnator. Sic ferme toto biennio conversatus in Monte, artis hujus præ
 « ceptoribus usus sum Alberico, et magistro Roberto Meludensi; ut cognomine designetur, quod meruit
 « in scholarum regimine (natione siquidem Angligena est); quorum alter ad omnia scrupulosus, locum
 « quæstionis inveniebat ubique; ut, quamvis polita planities, offendiculo non careret, et ut sicut,
 « scirpus ei non esset enodis. Nam et ibi monstrabat, quid oporteat enodari. Alter autem, in respon
 « sione promptissimus, subterfugii causa propositum nunquam declinavit articulum, quin alteram con
 « traditionis partem eligeret, aut determinata multiplicitate sermonis, doceret unam non esse respon
 « sionem. Ille ergo in quæstionibus subtilis et multus; iste in responsionibus perspicax, brevis et com
 « modus. Quæ duo, pariter eis, si alicui omnium contigissent, parem utique disputatorem nostra ætate
 « non esset invenire. Ambo enim acuti erant ingenii et studii pervicacis; et, ut reor, magni præclarique
 « viri in physicis studiis enituisse, si de magno litterarum viterentur fundamento, si tantum institutis
 « sent vestigiis majorum, quantum suis applaudebant inventis. Hæc pro tempore, quo illis adhæsi. Nam
 « postea unus eorum profectus Bononiam, dedit quod docuerat siquidem et reversus dedocuit. An
 « melius, judicent qui eum ante et postea audierunt. Porro alter in divinis proficiens litteris, etiam emi
 « nentioris philosophiæ, et celebrioris nominis assecutus est gloriam.

« Apud hos, toto exercitatus biennio, sic locis assignandis assuevi, et regulis, et aliis rudimentorum
 « elementis, quibus pueriles animi imbuuntur, et in quibus præfati doctores potentissimi erant, et expe
 « ditissimi, ut hæc omnia mihi viderer nosse tanquam unguis digitosque meos. Hoc enim plane didice-

(a) Vide *Polycratici* lib. II, cap. 10, initio.

(b) *Epist.* 202, initio: « Sed quantum est hoc quod me totum, id est hominem Parvum nomine, facultate minorum, minimum merito, » etc.

ram, ut juvenili levitate plaris facerem scientiam meam, quam esset. Videbar mihi sciolus, eo quod in iis quæ audieram, promptus eram. Deinde reversus in me, et metiens vires meas, bona præceptorum meorum gratia, consulto me ad grammaticum de Conchis transtuli, ipsumque triennio docentem audivi. Interim legi plura, nec me unquam pœnitebit temporis ejus. Postmodum vero Ricardum, cognomento Episcopum, hominem fere nullius disciplinæ expertem, et qui plus pectoris habet quam oris, plus scientiæ quam faciundæ, veritatis quam vanitatis, virtutis quam ostentationis, secutus sum; et quæ ab aliis audieram, ab eo cuncta relegi, et inaudita quædam, ad quadrivium pertinentia, in quo aliquatenus Teutonicum præaudieram Harlewinum, didici. Relegi quoque rhetoricam, quam prius cum quibusdam aliis a magistro Theodorico tenuiter auditam, paululum intelligebam. Sed eam postea a Petro Helia plenius accepi. Et quia nobilium liberos, qui mihi, amicorum et cognatorum auxiliis destituto, paupertati meæ solatiante Deo, alimenta præstabant, instruendos susceperam, ex necessitate officii et instantia juvenum urgebar quod audieram, ad memoriam celebrius revocare. Unde ad magistrum Adam, acutissimi virum ingenii, et quidquid alii sentiant, multarum litterarum, qui Aristotelem præ cæteris incumbebat, familiaritatem contraxi ulteriorem; ut, licet eum doctorem non habuerim, mihi sua benigne communicaret, et se, quod aut nulli faciebat, aut paucis alienis, mihi patentius exponeret. Putabatur enim invidia laborare.

Interim Willermum Sæssonensem, qui ad expugnandam, ut aiunt sui, logicæ vetustatem, et consequentias inopinabiles construendas, et antiquorum sententias diruendas, machinam postmodum fecit, prima logices docui elementa, et tandem jam dicto præceptori apposui. Ibi forte iudicavit idem esse ex contradictione cum Aristoteles obloquatur, quia hlem cum sit, et non sit, non necesse est idem esse. Et item cum aliquid sit, non necesse est idem esse, et non esse. Nil enim ex contradictione evenit, et contradictionem impossibile est ex aliquo evenire. Unde nec amici machinam impellente urgeri potui, ut credam ex uno impossibili omnia impossibilia provenire. Extraxerunt me huic rei familiaris angustia, sociorum petitiio, et consilium amicorum, ut officium docentis aggrederer. Parvi. Reversus itaque in fine triennii, reperi magistrum Gilbertum, ipsumque audivi in logicis et divinis; sed nimis cito subtractus est. Successit Robertus Pullus, quem vita pariter et scientia commendabant. Deinde me excepit Simon Pexiacensis, filius lector, sed obtusior disputator. Sed hos duos in solis theologicis habui præceptores. Sic fere duodecennium mihi elapsum est, diversis studiis occupato. Jucundum itaque visum est, veteres quos reliqueram, et quos adhuc dialectica detinebat in monte, revisere socios, conferre cum eis super ambiguitatibus pristinis; ut nostrum invicem, ex collatione mutua, commetremur profectum. Inventi sunt qui fuerant, et ubi; neque enim ad palmam visi sunt processisse ad quaestiones pristinas dirimendas, neque propositiunculam unam adjecerant. Quibus urgebant stimulis, eisdem et ipsi urgebantur, profecerant in uno duntaxat, didicerant modum, modestiam nesciebant; adeo quidem ut de reparatione eorum posset desperari.)

Lutetiæ valedicens, Joannes Cellense monasterium adiit, cui tunc præerat abbas Petrus, Cellensis dictus, a quo clericus ordinatus est, et ad quem postea nonnullas epistolas scripsit (a).

Triennio elapso ad Angliam remeavit et inter familiares Theobaldi Cantuariensis archiepiscopi receptus est. Defuncto pontifice, in famulitium ejus successoris, illustris Thomæ Becqueti, transit, cujus a parubus deinceps strenue stetit exsultantique exsul ipse fideliter adhæsit. Anno 1176 Carnotensis episcopus electus est, et post quartum pontificatus annum obiit, octobris die 25, anno 1180.

Joannis Saresberiensis Opera, quæ nunc primum integra prodeunt, sunt hæc:

I. EPISTOLÆ 529. Has inter nonnullæ ab Henrico II, ab archiepiscopo Theobaldo et aliis scriptæ (b).

II. POLYCRATICUS, sive *De nugis curialium et vestigiis philosophorum*. Inter auctoris nostri scripta philosophica merito præstantior habetur. Cur *Polycraticum* opus suum Joannes inscriperit nobis incognitum.

Vocis enim etymon de operis natura et argumento nihil nos edocet. Libris octo constat, quibus præmittitur metrica præfatio seu prologus, *Etheticus* dictus, in quo Thomæ Becquet tunc cancellario, postmodum archiepiscopo Cantuariensi, librum suum nuncupans Joannes, scribit totum fere genus humanum nugis illis addictum quas in opere suo perstringit.

Ex Petriburgensibus Chronicis (c) videtur opus istud anno 1156 absolutum fuisse, etsi forte variis antea temporibus scriptum posteaque ad incudem ab auctore revocatum.

Prodierat jam non semel, ex variis mss.:

1. In-fol., sine anni et loci nota, sed Bruxellis, ut videtur, seu Coloniæ, anno circiter 1475, ad calcem legitur poema *De membris conspirantibus* (d);

2. In-8°, Lugduni, 1515, ap. Constantium Fradin;

3. In-4°, Paris., anno eodem, ap. Bertholdum Reubolt;

4. In-8°, Lugd. Batav., 1595, ex officina Plantini;

5. In *Magna Bibliotheca Patrum*, in-fol., Coloniæ Agrippinæ, 1622, t. XV, p. 338.

6. In-8°, Lugd. Batav. 1639, ap. Joannem Maire; hæc editio *Metalogicum* quoque continet;

7. In *Mazima Bibliotheca Patrum*, in-fol., Lugduni 1677, tom. XXIII, p. 242.

Textum editum ad codicem ms. Cantabrigiensem accurate contulimus, cujus ope multo quam antea emendatior prodit.

III. METALOGICUS. Prodierat jam bis vel ter *Polycratico* adnexus, et seorsim Parisiis apud Har-

(a) Vide epistolam 85.

(b) In codice ms. coll. S. Joannis Baptistæ Oxon., n. 126 qui scriptus fuisse statim post mortem Joannis Saresberiensis videtur, et excerpta tantum continet, occurrit titulus qui sequitur rubricatus: *Incipit compendiosa deploratio ex libro epistolarum magistri Joannis Saresberiensis qui postmodum fuit episcopus Carnotensis, super causa beati Thomæ martyris, a Guidone priore Suwicense diligenter excerpta. Quæ studiose dicte volentibus tum pro modo scribendi, tum pro sententiarum elegantia, tum pro causa præscripti martyris declaranda, non erit inutilis. Prædictus autem liber epistolarum a præscripto magistro Joanne post præfati martyris passionem in unum corpus diligenter et breviter est collectus et in quatuor volumina luculenter ac studiose divisus. Porro in ejusdem libri collectione et divisione, ac emendatione jam dictus prior, tunc canonicus Meriton, memorato magistro Joanni comes individuus ac familiaris adhæsit.*

(c) MCLVI. Joannes Saresberiensis scripsit *Polycraticum* suum. Chron. Angliæ Petriburgense, ed. J. A. G. Lond. et Oxon. 1844, in-8°.

(d) Hujus editionis exemplar asservatur in bibliotheca S. Genovefæ Parisiensis.

duinum Beys, et Lugduni Batav. anno 1630. Hujus quoque libri textum cum laudato ms. Cantabrigiensi collatum exhibemus.

IV. DE SEPTEM SEPTENIS. Liber scholasticus, singulare hujus ævi specimen philosophicum. Nunc primum in lucem emittitur ex Harleicensi ms. 5969, fol. 206, quod tamen mutilum infeliciter desinit.

V. ENTHETICUS, sive *De dogmate philosophorum*. Eundem titulum præfert quem præfatio metrica *Polyeratico* præmissa. *Entheticum* inscripsit auctor, remissiore fortasse laborem innuens, inter studia magis ardua. Mera tamen hoc conjectura. Hujusmodi enim inscriptionum rationem inquirere curiosi potius quam docti hominis est. Carminis hujus textum a cl. viro Petersen Hamburgi, anno 1843, in-8°, accuratissime editum, contulimus iterum ad ambos qui nunc existunt codices mss., videlicet Cantabr. I, 1, 2, 31, fol. 46, et Mus. Brit. 13 D. IV, fol. 109.

VI. Poema DE MEMBRIS CONSPIRANTIBUS. Prodiit, *Enthetico* junctus, ad calcem carminis Fulberti Carnotensis, quod publici juris fecit Andreas Rivinus Lipsiæ, 1655, in-8°. Recusum postea in Fabricii *Bibliotheca mediæ et infimæ Latinitatis*, tom. IV, p. 117, ex quo illud excipimus. An alicubi manuscriptum exstet, nobis incompertum.

VII. VITA ANSELMI archiepiscopi Cantuariensis. Ex editione Henrici Wharton, *Anglia sacra*, II, 149 (a).

VIII. VITA S. THOMÆ Cantuariensis archiepiscopi et martyris. Jam lucem vidit in Collectione cui titulus: *Vita S. Thomæ Cantuariensis archiepiscopi et martyris* 2 vol. in-8°, Lond. et Oxon. 1845 (b).

Commentarium in Epistolam Pauli ad Colossenses olim quoque editum est sub nomine Joannis Saresberiensis (Amstelodami 1646, in-4°, et Cantabrigiæ, 1630, in-fol.); sed ab illo opus hujusmodi scriptum non constat.

Liber quoque de ecclesiastica disciplina sub titulo: *Summa pœnitentiæ*, auctori nostro inscribitur. Unicum quod exstet hujus operis exemplar ms. integrum in bibliotheca Burgundiæ Bruxellensi asservatur; inscribitur: *Opus Joannis decani Saresberiensis*, Joannis forte Oxoniensis, tempore Thomæ Beccuti decani Saresberiensis. Joannes enim noster nunquam Saresberias decanus fuit.

(a) Ex epistola Alexandri papæ libro Joannis *De vita Anselmi* subjecta * constat Thomam papæ in concilio Turonensi anno 1163 obtulisse librum *De Vita et miraculis Anselmi*, eo usum consilio, ut Anselmum sanctorum albo inscribi obtineret. Librum Thoma jubente Joannes conscripsit; qui fere integrum ex Eadmeri libris *De Vita Anselmi* et de miraculis ejusdem consarcinavit, iisdem etiam verbis plerumque usus. Joannis librum dedit codex Lambethanus, qui notam hanc in ejusdem calcæ appositam habet: *Scriptum per me fratrem et commonachum ecclesiæ Christi Cant. domnum Ricardum Stone; anno 1507, perfecit hoc opus die 12 Decembris*. Orto brevi post concilium Turonense inter regem et Thomam dissidio, Anselmi canonizatio in medio relicta est. Eam demum perfecit Alexander VI papa, bulla ad Joannem archiepiscopum Cant. anno 1494 data, quæ in *Conciliorum Anglic. tom. II, p. 721*, et exiude *Concil. Lab.*, tom. XIII, p. 1476, reperitur WARTON.

(b) Vide *Patrologia* tom. CXC.

Vide Alexandri III epist. 169, *Patr. t. CC.*